

Omvärld och invärld: forskning¹

Megatrender som klimatförändringar, globalisering, digitalisering och urbanisering utgör centrala drivkrafter för forskningen. Under de senaste åren har emellertid protektionism med allt större tydlighet framträtt som en mottrend till globalisering. Denna mottrend kan få konsekvenser för högskolesektorn. I maj 2017 ska VR och Vinnova presentera utredningar av eventuella konsekvenser för forskningssamarbeten till följd av *Brexit*.² Farhågor har också uttryckts beträffande Donald Trumps politik och vad den kan få för konsekvenser för forskningen.³ Sammantaget är det emellertid för tidigt att uttala sig mer specifikt om eventuella konsekvenser.

Denna text innehåller:

- en beskrivning av vissa trender inom högskolesektorn med fokus på forskning,
- en övergripande jämförelse mellan HDA:s forskningsprofiler avseende några centrala områden, framförallt jämställdhet,
- en beskrivning av forskningsprofilers förhållande till utbildningsområden samt en bedömning av relationen mellan forskning och utbildning.

1. Trender inom högskolesektorn

Internationellt kan globalisering och teknisk utveckling ses som drivkrafter bakom en internationell och övergripande trend inom sektorn. Denna trend innebär en övergång från andra generationens universitet (2GU), det vetenskapligt baserade universitet, till tredje generationens universitet (3GU) som ”eftersträvar innovation, utnyttjande eller kommersialisering av kunskapen de skapar och gör det till deras tredje uppgift, med samma vikt som vetenskaplig forskning och utbildning”.⁴ Enligt en omvärldsanalys gjord av STINT (2014) leder globaliseringen till ökad (global) konkurrens om studenter, ökad konkurrens om akademiker och att företagskontrakt går ut på en global marknad. Enligt rapporten blir vinnarna ”de som klarar av att bli kärnan i internationella kunskapsnav, dvs. ekosystem med internationell excellens där lärosäten blandas med företag och andra forskningsaktörer”.⁵ Som exempel tas *European Institute of Innovation and Technology* (EIT) upp vilka har som mål att stärka EU:s innovationskapacitet och därigenom höja Europas tillväxt och konkurrenskraft. Uppsala universitet, KTH, Lunds universitet, Stockholms universitet och Luleå tekniska högskola ingår i EIT. Trenden som innebär en övergång från 2GU till 3GU för också med sig ett ändrat statligt synsätt på *kommersiella aktiviteter*. Medan 2GU:s uppgift var avgränsad till vetenskaplig forskning och vetenskaplig undervisning förväntas 3GU vara ”inkubatorer till nya vetenskaps- eller teknikbaserade kommersiella aktiviteter”.⁶ Staten förväntar sig att lärosätena aktivt tillämpar sin kunskap och avsätter också budgetar för sådana aktiviteter. Även interdisciplinära ansatser lyfts fram som en effekt av övergången från 2GU till 3GU.⁷

Även på nationell nivå kan många aktuella högskolefrågor förstås utifrån detta skifte. I vilken utsträckning ska högskolans utbildningar tillgodose individens eller samhällets behov? Var går gränsen mellan forskningens frihet och forskningens nytta för samhälle och näringsliv? Var går gränsen för lärosätenas autonomi? Detta är alla frågor som är mer aktuella än någonsin. En tendens

¹ Detta dokument består i hög grad av utdrag från *Omvärld, närvärld och Högskolan Dalarnas utbildningsutbud 2017* som framtagits av planeringsberedningen. Dock finns ett antal tillägg och kompletteringar som mer specifikt berör forskning, bland annat statistik framtagen av Sverker Johansson och Måret Brunnstedt.

² <http://www.regeringen.se>

³ Exempelvis Eliasson, 2017.

⁴ STINT, 2014, s. 10.

⁵ STINT, 2014, s. 10.

⁶ STINT, 2014, s. 11.

⁷ STINT, 2014.

nu tycks vara att högskolesektorn går mot att bli allt mer samhälls- och samverkansorienterad. Detta går igen i såväl forskning som utbildning. Utbildningarna styrs genom öronmärkta medel för exempelvis sjuksköterskor och lärare. Mycket tyder också på att lärosäten kommer att förväntas ta ett allt större ansvar även för fortbildning och livslångt lärande. Inom forskningen signalerar redan titeln på regeringens senaste forskningsproposition *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* en samhällsorientering. I propositionen anges som en viktig ambition att möta upp ”globala och nationella samhällsutmaningar”, såsom de formulerats inom ramen för Agenda 2030.⁸ Något som också diskuteras inom politiken är högskolans funktion eller ”uppdrag” i förhållande till landets regioner, en fråga som i grund och botten handlar om lärosätenas autonomi. Nationellt kan en politisk vilja till ökad statlig styrning skönjas i denna fråga vilket exempelvis kommer till uttryck i samband med regeringens inblandning i Högskolan Dalarnas utredning om samlokalisering samt i den nyligen utkomna landsbygdsutredningen.⁹

Trenders uttryck i forskningspropositionen (2016/17:50)

När det gäller politiska trender inom högskolesektorn blir naturligtvis forskningspropositionen ett viktigt signaldokument. Propositionen berör många fält och frågor och i detta sammanhang är det angeläget att lyfta fram endast ett par aspekter av dessa. I relation till de samhällsutmaningar som omtalats ovan betonas vikten av ”starka forsknings-, utbildnings- och innovationsmiljöer som inkluderar olika vetenskapsområden”. Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning ses i sammanhanget som viktigt liksom internationella forsknings- och innovationssamarbeten. I propositionen står att:

Internationaliseringen av universitet och högskolor är vidare ett viktigt verktyg för att utveckla samhällen genom att höja kvaliteten på utbildningen och flytta fram forskningsfronten.¹⁰

En viktig tendens som propositionen uttrycker är en högre grad av helhetssyn på högskolans verksamhet. Detta handlar mer preciserat om integrering av högskolans huvudsakliga uppdrag: utbildning, forskning och samverkan. I propositionen betonas vikten av att stärka sambandet mellan forskning och utbildning. Av både konkret och symbolisk betydelse är i sammanhanget att ansvaret för kvalitetssäkring av forskning föll på Universitetskanslersämbetet och inte på Vetenskapsrådet som tanken var från början. Detta motiveras på följande sätt:

Ett mer sammanhållet system för kvalitetssäkring, som inkluderar högskolans hela verksamhet, bedöms kunna bidra till ökad koppling mellan forskning och utbildning.¹¹

Dessutom har regeringen som avsikt att år 2018 öka basresursen för forskning och utbildning på forskarnivå från 8000 kronor till 12000 kronor per helårsstudent. Som motiv till detta anges bland annat att stärka forskningsanknytningen. Även samverkan med det omgivande samhället ska stärkas. Enligt propositionen bör samverkan ”vara en naturlig och integrerad del av lärosätenas uppgifter att anordna utbildning och bedriva forskning, och bör bidra till att stärka kvaliteten och relevansen i utbildning och forskning”.¹² I propositionen betonas att:

- samverkan bör stärkas utifrån varje lärosätes specifika förutsättningar,
- samverkan omfattar alla nivåer av offentlig sektor och näringsliv till civilsamhället,
- mål och uppföljning ska synliggöra bredden av samverkan som finns på lärosätet,
- högskolan ska spela en aktiv roll, både i samhället och för den enskilde medborgaren,
- anställa adjungerade lärare som fungerar som bryggor mellan högskola och t.ex. näringsliv.

⁸ SOU 2016/17:50.

⁹ SOU 2017/1.

¹⁰ SOU 2016/17:50, s. 27.

¹¹ SOU 2016/17:50, s. 25.

¹² SOU 2016/17:50, s. 52.

Regeringen ser det som ”angeläget att lärosätenas samverkan med det omgivande samhället fortsätter att utvecklas strategiskt och att den synliggörs och premieras ekonomiskt”.¹³ Regeringens avsikt är att bedömning av samverkan med det omgivande samhället ska läggas till de två nuvarande kvalitetsindikatorer som ligger till grund för fördelning av merparten av nya anslag.

Samtidigt lyfts också vikten av innovationer, gränsöverskridande akademiska miljöer och interdisciplinära ansatser fram för att kunna möta samhällets utmaningar. I den meningen handlar således integreringen inte bara om högskolans huvudsakliga uppdrag utan också om de akademiska områdena.

Ett område som lyfts fram som viktigt både i relation till Agenda 2030 och till nationell forskningspolitik är jämställdhet mellan kvinnor och män. I propositionen konstateras att karriärvägar inom akademien fortfarande gynnar män framför kvinnor samt att ökningen av andelen kvinnliga professorer har stannat av. I propositionen konstateras vidare att jämställdhet och samma förutsättningar för kvinnor och män inte bara är viktigt utifrån ett jämställdhetsperspektiv ”utan även för att kompetensen hos högskolans personal ska användas optimalt”.¹⁴ I propositionen anges flera förslag för att gynna jämställdheten i högskolan. En målsättning är bland annat att andelen anställda kvinnliga professorer år 2050 ska vara 50 %. Dessutom får Forte, Formas, VR och Vinnova till uppgift att ”verka för ett integrerat köns- och genusperspektiv i den forskning de finansierar, när så är relevant”.¹⁵

Det kan vara av intresse att synliggöra vilka *områden* som i forskningspropositionen lyfts fram som aktuella för särskilda satsningar och program. Dessa områden sammanfattas nedan i en tabell som också inkluderar de centrala samhällsutmaningar som lyfts fram i propositionen.

Centralsamhällsutmaningar	Fem samverkansprogram	10-åriga nationella forskningsprogram	Särskilda satsningar
<ul style="list-style-type: none"> - Klimatutmaningen - Hälsoutmaningen - Digitaliseringsutmaningen - Säkra inkluderande och hållbara samhällen - Förbättrade kunskapsresultat i skolor och utbildningssystemet 	<ul style="list-style-type: none"> - Nästa generations resor och transporter, - Smarta städer, - Cirkulär och biobaserad ekonomi - Life science - Uppkopplad industri och nya material 	<ul style="list-style-type: none"> - Klimat - Hållbart samhällsbyggande - Social bostadspolitik och tillgänglighetsdesign - Migration och integration - Antibiotikaresistens - Tillämpad välfärdsforskning - Arbetslivsforskning 	<ul style="list-style-type: none"> - Humaniora och samhällsvetenskap - Rymdforskning - Datadriven forskning - Framtidens teknik för digitalisering - Biobanker och registerforskning - Klinisk forskning - Välfärdens kvalitet - Jämlika villkor

FIG 1. Områden för samhällsutmaningar, program och särskilda satsningar i SOU 2016/17:50

Sammantaget kan detta ge en indikation på vilken forskning som från politiskt håll anses behöva prioriteras. Det kan också konstateras att vissa av dessa områden på ett mer utpräglat sätt är interdisciplinära medan andra tydligare kan hänföras till specifika områden.

I rapporten *Den strategiska forskningens frontlinjer – en omvärldsanalys av internationella finansierares inriktning och stödinstrument* (2015) analyseras på uppdrag av *Stiftelsen för strategisk forskning* (SFS) hur finansierare i olika länder tänker kring strategisk forskning. I rapporten berörs flera av de trender som går igen i forskningspropositionen, men det finns undantag. Medan propositionen förespråkar långsiktighet

¹³ SOU 2016/17:50, s. 52.

¹⁴ SOU 2016/17:50, s. 38.

¹⁵ SOU 2016/17:50, s. 80.

som viktig och har ett uttalat 10-årsperspektiv visar den omvärldsanalys som är gjord i rapporten att de flesta forskningsfinansiärer internationellt har korta planeringshorisonter, ca 3–5 år baserade på politikens cykler. Detta beskrivs som en möjlighet:

Korta planeringshorisonter gör det möjligt för finansiärerna att snabbt förändra sina strategier för att möta nya behov som dyker upp. En majoritet av finansiärerna vill ha ett rörligare och effektivare finansieringssystem. Detta verkar hänga ihop med att förändringstrycket ökar i en alltmer komplex och snabbt föränderlig värld. (s. 7)

Det kan vara intressant att bevaka detta perspektiv i en tid då långsiktighet lyfts fram som den rätta vägen.

En annan slutsats i analysen är att de stora finansiärerna liksom i det svenska fallet strävar efter balans mellan grundforskning och behovsmotiverad forskning. Det handlar också om en balans mellan fri forskning och regeringens forskningsprioriteringar. Finansiärerna följer ofta sin nations forskningspolitiska ambitioner. Ofta leder detta till att de inriktningar som finansiärerna lyfter fram är av bred tematisk karaktär snarare än avgränsade projekt. Globalisering och internationalisering bedöms som centrala trender inom forskningen. I bland annat Nederländerna har ett aktivt beslut tagits om att den riktigt banbrytande forskningen måste få ske på internationell europeisk nivå. Rapporten ägnas också mycket åt relationen mellan forskning och samhälle, samhällsnytta och de trender som presenteras ligger som sagt i linje med vad som framgår i forskningspropositionen.

Sammantaget kan följande faktorer lyftas fram i ljuset av de trender och motsvarande som beskrivits:

- Centrala samhällsutmaningar kräver starka miljöer, långsiktighet (eller balans mellan långsiktighet och kortare tidsperspektiv?) samt interdisciplinära ansatser,
- Såväl nationella som internationella forskningssamarbeten är viktiga för att möta utmaningarna,
- Globala och stora samhällsutmaningar kräver en väl fungerande infrastruktur¹⁶,
- Sammanhållna kunskapsmiljöer efterfrågas där forskning och utbildning är integrerade,
- Samverkan ska ses som en naturlig och integrerad del av forskningen,
- Jämställdhet mellan kvinnor och män är en avgörande fråga för forskningen,

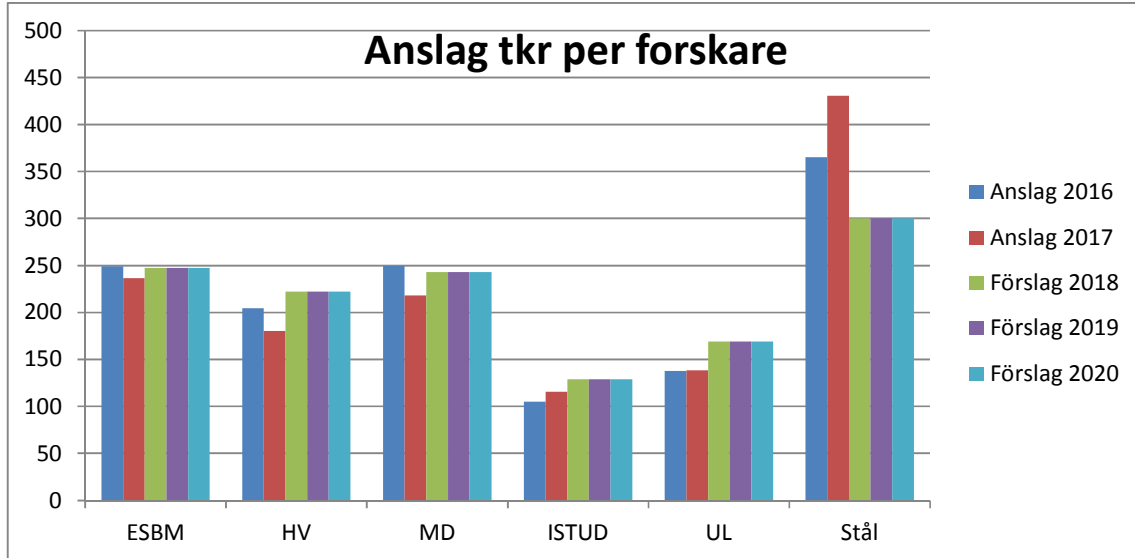
En ytterligare fråga som berörs är öppen tillgång till forskning. Detta ska enligt propositionen vara normen och all forskningsdata och publikationer som är offentligt finansierade ska direkt bli öppet tillgängliga. En övergång till detta måste dock ske på ett ansvarsfullt sätt med hänsyn tagen till personlig integritet och andra relevanta faktorer. I samband med lärosätenas strategiska avväganden kring forskningen kan det naturligtvis vara av stor vikt att utifrån givna förutsättningar förhålla sig till de aspekter som ovan lyfts fram.

¹⁶ Jfr *Vetenskapsrådets guide till infrastrukturen 2012*, s. 12. Vetenskapsrådets rapportserie 8:2011.

2. Högskolans forskningsprofiler: några övergripande jämförelser

Nedanstående diagram och tabeller visar hur forskningsmedel fördelats internt utifrån ett jämställdhetsperspektiv samt i relation till helårsstudent och profil.

Nedanstående diagram visar anslagstilldelning respektive äskanden per forskare inom respektive profil 2016 – 2020. *Observera att antalet forskare år 2016 ligger till grund för uppgifterna avseende samtliga år.*¹⁷

Profilen Stål har 2016 och 2017 i särklass tilldelats mest anslag per forskare följt av ett par bestående av ESBM och MDA. Därefter följer HV och ett par med markant lägre siffror, UL och ISTUD. Förslagen 2018-2020 innebär en utjämning av skillnaderna mellan profilerna, även om skillnaderna fortfarande i vissa fall kan betraktas som stora. Skillnaderna mellan HV, MDA och ESBM minskar. Skillnaderna mellan UL och ISTUD ökar. Inom Stål minskas anslaget per forskare markant från 2017, men anslaget ligger ändå över 50 tkr högre än trion ESBM, MDA och HV.

Jämställdhet lyfts fram som ett viktigt område i forskningspropositionen samt i HDa:s kriterier för fördelning. Fördelningen mellan kvinnor och män inom forskningsprofilen ser ut på följande sätt beträffande ESBM, HV och ISTUD:¹⁸

Forskningsprofiler och kön:	ESBM		HV		ISTUD	
	kvinnor	män	kvinnor	män	kvinnor	män
professorer	25 % (1)	75 % (3)	40 % (4)	60 % (6)	50 % (4)	50 % (4)
docenter	60 % (3)	40 % (2)	76 % (13)	24 % (4)	33 % (5)	67 % (10)
doktorer	11 % (1)	89 % (8)	82 % (23)	18 % (5)	60 % (33)	40 % (22)
licentiater, ej i forskarutb	0 % (0)	100 % (3)	-	-	-	-
S:a	24 % (5)	76 % (16)	73 % (40)	27 % (15)	54 % (42)	46 % (36)

Fördelningen mellan kvinnor och män inom forskningsprofilen ser ut på följande sätt beträffande MDA, Stål och UL:

¹⁷ Uppgifter om forskningsmedel hämtade från beslut om fördelning av forskningsmedel inom HDa 2016 och 2017. Uppgifterna hämtade från profilernas VB 2016 samt när det gäller MDA från årsredovisningen 2016. Avvikelser kan förekomma men bedömningen är att sådana inte bör påverka helhetsbilden.

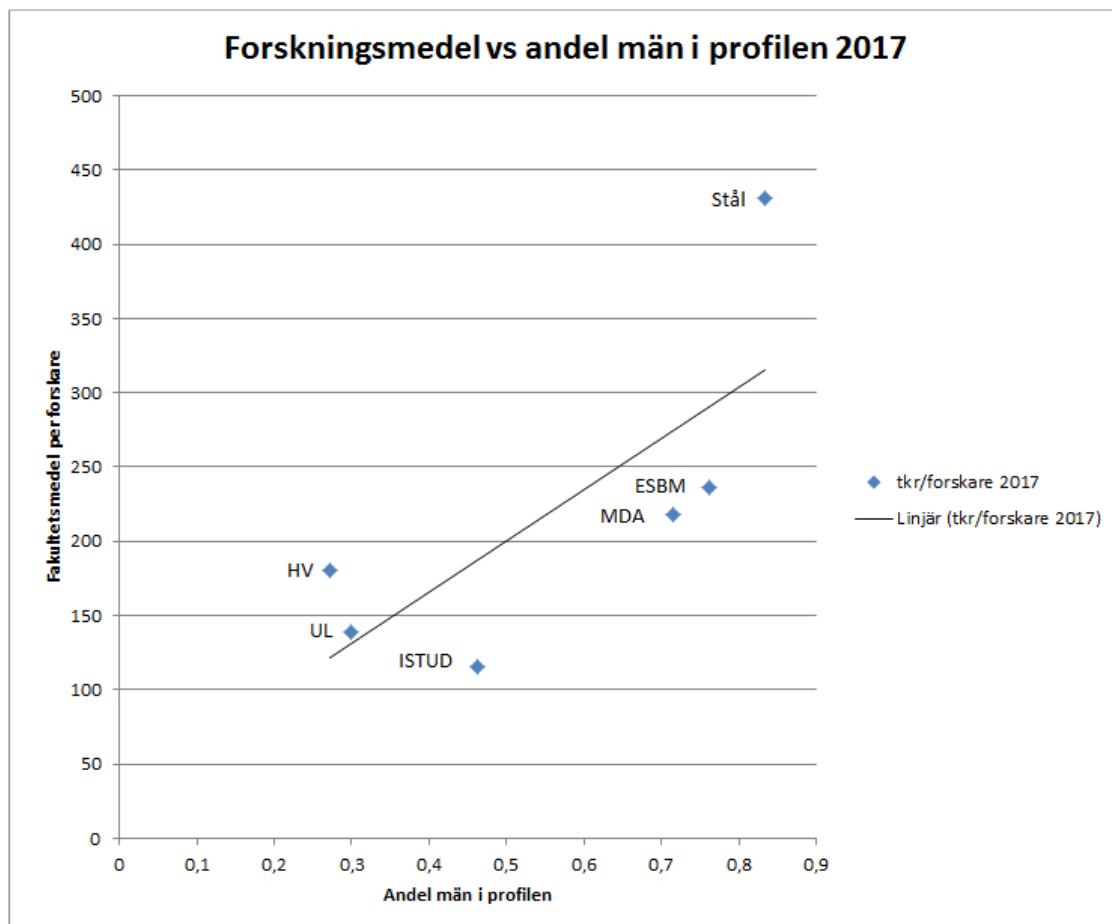
¹⁸ Uppgifterna hämtade från fo. Profilernas VB 2016 samt när det gäller KS-MDA från årsredovisningen 2016.

Forskningsprofiler och kön:	MDA		Stål		UL	
	kvinnor	män	kvinnor	män	kvinnor	män
professorer	13 % (1)	88 % (7)	0 % (0)	100 % (2)	60 % (6)	40 % (4)
docenter	10 % (1)	90 % (9)	0 % (0)	100% (3)	75 % (6)	25 % (2)
doktorer	42 % (10)	58 % (14)	100 % (1)	0 % (0)	70 % (26)	30 % (11)
licentiat, ej i forskarutb	-	-	-	-	100 % (2)	0 % (0)
S:a	29% (12)	71 % (30)	17 % (1)	83 % (5)	70 % (40)	30 % (17)

Generellt återfinns nationella mönster även hos HDa men det finns också variationer och avvikelser. Varje profil har ”sin egen” problematik och förtjänar att analyseras för sig. När det gäller förekomst av kvinnliga respektive manliga forskare inom profilerna skiljer sig bilden. På övergripande nivå har en grupp profiler (HV, UL och ISTUD) en majoritet kvinnliga forskare, medan en grupp har en majoritet manliga forskare (MDA, ESBM och Stål). När det gäller karriärvägar visar underlaget att den nationella underrepresentationen av kvinnliga professorer även gäller HDa. Framförallt kan HV lyftas fram som exempel där andelen kvinnliga professorer endast är fyra av tio trots kraftig majoritet kvinnor inom övriga kategorier. Inom UL och ISTUD är andelen kvinnliga professorer mer rimlig, om än inte optimal. Inom ISTUD finns också en kraftig överrepresentation av manliga docenter. Inom MDA och Stål är den manliga dominansen enligt underlaget närmast total när det gäller seniora forskare medan andelen kvinnliga doktorer inom MDA är ca 40%. Fördelningen mellan män och kvinnor bland seniorer inom ESBM är emellertid i princip jämn, men en kraftig manlig majoritet när det gäller juniorer.

En annan aspekt av jämställdhet handlar om hur medel fördelas mellan kvinnor och män. Nedanstående diagram relaterar anslag tkr/forskare till andelen män inom respektive profil.¹⁹

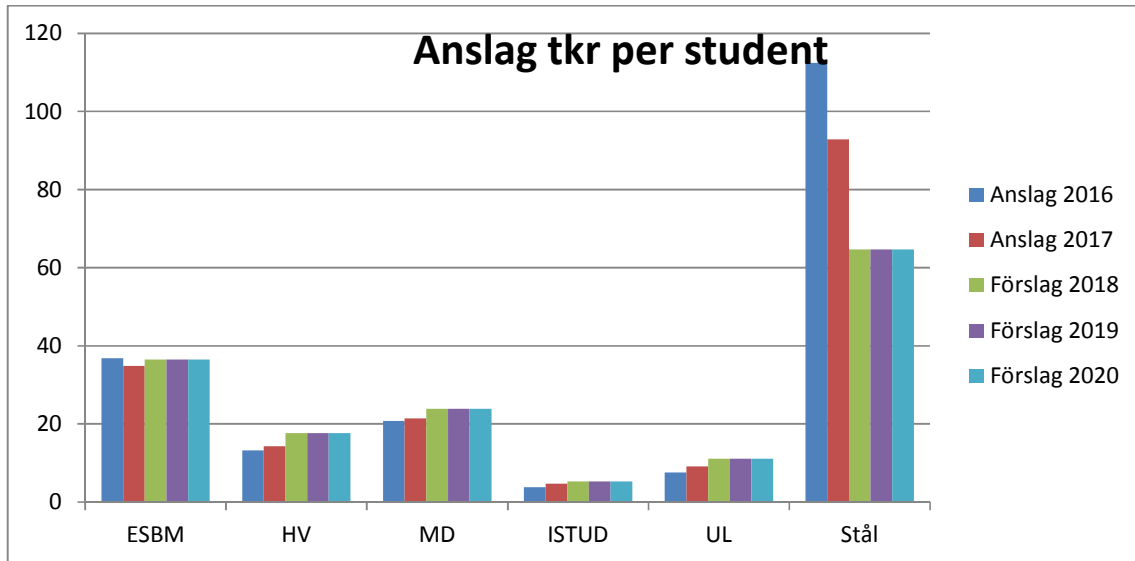
¹⁹ Könsfördelning baserad på uppgifter från profilernas hemsidor 2016. Vissa avvikelser kan därmed förekomma, men de bedöms inte påverka helhetsbilden.

Diagrammet visar ett tydligt samband mellan andelen män och högre medelstildelning per forskare. Framförallt gäller det profilen SY, men även profilerna ESBM och MD har en högre andel män respektive högre medelstildelning per forskare. HV som har lägst andel män är den profil som ligger närmast de följande mansdominerade profilerna medan UL och framförallt ISTUD ligger betydligt lägre.

En rimlig och ändamålsenlig fördelning av forskningsmedel utgör naturligt nog en central förutsättning för forskningsförankring av utbildning. I forskningspropositionen höjs forskningsanslaget per helårsstudent från 8 tkr till 12 tkr, bland annat just med motiveringen att stärka forskningsanknytningen. Det är därför av vikt att se hur den interna fördelningen av forskningsanslaget har ser ut i relation till helårsstudenter. *Observera att antalet forskare år 2016 ligger till grund för uppgifterna avseende samtliga år.*²⁰

²⁰ Observeras bör att program och ämnen kategoriserats under den profil som bedömts som mest rimlig. Även om det förekommer att ämnen har forskare inom flera profiler bör eventuella avvikelser inte påverka helhetsbilden.

Återigen sticker SY ut kraftigt medan övriga forskningsprofiler ligger betydligt lägre. ESBM ligger närmare 40 tkr per student medan MD och HV ligger på varsin sida om 20 tkr gränsen. UL ligger på 11 tkr medan ISTUD endast ligger på 5 tkr. Skillnaderna mellan anslag föregående år samt förslag 2018-2020 är små med undantag av en kraftig minskning för Stål.

Med andra ord indikerar underlaget att de akademiska miljöerna ur detta perspektiv har olika förutsättningar för en forskningsförankrad utbildning. Sedan är detta naturligtvis endast en av flera aspekter som är relevanta för en forskningsförankrad utbildning.

Avslutningsvis konstateras att det finns disputerade som inte är listade på någon profil. Sammanlagt finns 255 disputerade vid HDa. Av dessa är 235 listade på en eller flera forskningsprofiler. Av de 20 disputerade som inte är listade är en stor majoritet män (18) medan två är kvinnor. Elva är anställda inom andra delar av organisationen. Två har uppnått pensionsåldern. De övriga sju har forskat inom ämnena matematik (två st.), fysik, maskinteknik, astronomi, romanska språk och litteraturvetenskap.²¹ Med andra ord så är det endast sju disputerade som i nuläget inte är listade inom någon profil. I en framtida undersökning vore det emellertid intressant att även analysera hur finansiering av forskning ser ut inom profilerna, d.v.s. bland de forskare som finns listade.

²¹ Denna statistik kommer från Linnea 170607 kompletterad av Märet Brunnstedt (forskningsadministratör). En forskare som är listad inom en profil behöver inte nödvändigtvis vara finansierad av profilen.

3. Forskningsprofiler och utbildningsområden (forskningsförankring)

Områdesnämndernas indelning (hädanefter kallade områden) är baserade på utbildningsutbud, d.v.s. ämnen, huvudområden och program. Det är emellertid viktigt att se utbildningarna som delar av akademiska miljöer där även forskning (och samverkan) ingår²². Nedanstående skiss syftar därför till att visa relationen mellan forskningsprofiler och områden. De två hakarna i modellen syftar till att visa gemensam områdestillhörighet.

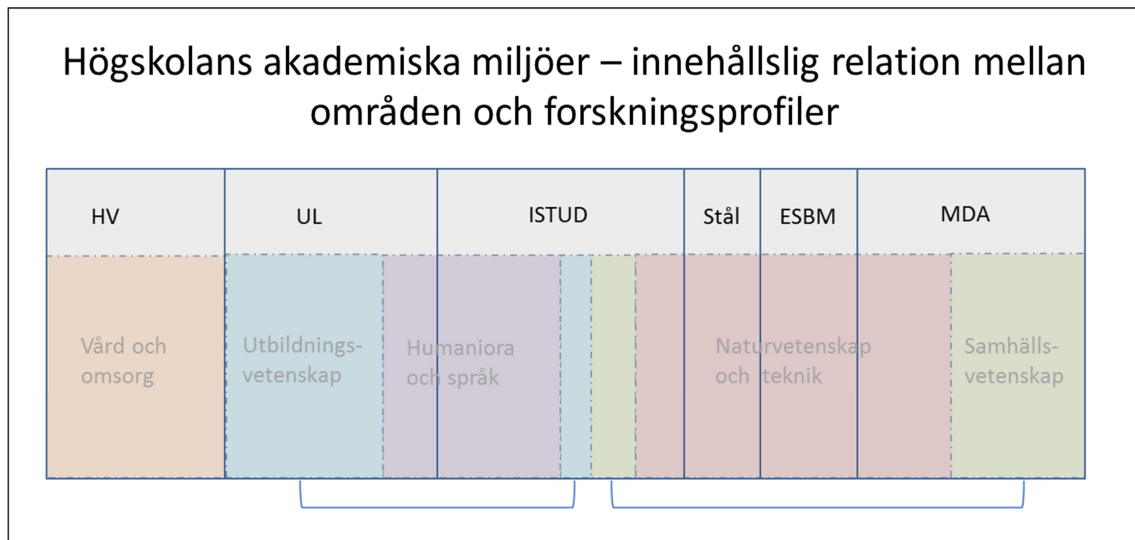

FIG 2. Relation mellan HDA:s områden för utbildning och forskningsprofiler.

De flesta av Högskolans ämnen relaterar till en eller flera forskningsprofiler. Inom ämnena finns ofta en forskningsprofil som är dominerande. Forskningsprofilerna sätter därmed organisatoriska ramar för mer eller mindre sammanhållna miljöer (fortsättningsvis benämnda akademiska miljöer) som dels kan överskrida områdesgränser, dels utgöra mindre avgränsade delar av ett större område.

I det följande kommer relationen mellan områden och forskningsprofiler att beskrivas utifrån skissen (från vänster till höger). Varje akademisk miljö tillfogas också kommentarer angående:

- forskningsförankring av utbildning utifrån forskningsprofilernas verksamhetsplaner samt kvalitetsindikatorn forskningsförankring (se *Bilaga* för beskrivning av kvalitetsindikatorer).
- övriga kvalitetsindikatorer för de utbildningar som ingår i profilen (se *Bilaga* för beskrivning av kvalitetsindikatorer)

Definition

Lärare med FU-tjänster syftar på lärare (inklusive doktorander) som har tjänster där det i regel ingår att bidra till både undervisning och forskning inom ämnet, huvudområdet eller motsvarande. FU-tjänster inkluderar därmed lektorer, professorer, doktorander och meriteringsanställningar.

Hälsa och välfärd

Forskningsprofilen Hälsa och välfärd (HV) hänger samman med området Vård och omsorg (även om undantag finns beträffande enskilda forskare). Till profilen hör således ämnena och huvudområdena omvårdnad, medicinsk vetenskap, idrotts- och hälsovetenskap och socialt arbete. Forskningen relaterar framförallt till sjuksköterskeprogrammet, specialistsjuksköterskeprogrammet, socionomprogrammet och idrottstränarprogrammet. Profilens forskning är samlad i tre forskningscentra; RICH (reproduktiv

²² Det bör vara ett prioriterat kommande projekt att på lämpligt sätt också integrera samverkan i modellen.

hälsa och barn och ungas hälsa), ReCALL (äldreforskning) och KIPS (implementering och patientsäkerhet). Till miljön finns också samverkanscentrumet SUD och en motsvarande funktion med koppling till hälso- och sjukvården.

Kommentar om forskningsförankring

I DURE-utvärderingen²³ påtalades ett behov av starkare samband mellan forskning och undervisning. I forskningsprofilens VP hänvisas till detta samtidigt som forskningsförankringen lyfts fram som stark i programmen inom grundutbildningen. Högre andel disputerade lärare samt samarbete med akademiledning anges som viktiga framgångsfaktorer. Examenstillstånd på magisternivå inom omvårdnad och nytt upplägg av socionomprogrammet med den sista kursen på avancerad nivå framhålls som en viktig rekryteringsbas för en framtida forskarutbildning.

HV har alldeles nyligen erhållit tillstånd att bedriva forskarutbildning inom området Hälsa och välfärd med inriktning evidensbaserad praktik.

Genomgång av budget 2017 och interna utvärderingar förstärker ovanstående bild. Budgetdokumenten indikerar att andelen lärare med FU-tjänster, andel lärare med forskning i tjänsten samt forskares aktivitet inom undervisning är rimlig. Inom sexuell reproduktiv perinatal hälsa liksom i viss mån socialt arbete indikeras hög andel forskning i tjänsten. I de interna granskningar som gjorts av områdesnämnden identifieras både styrkor och utvecklingspotential. När det exempelvis gäller Sjuksköterskeprogrammet beskrivs det som en styrka att alla handledare är disputerade samtidigt som förbättringspotential avseende flera aspekter av forskningsförankring i utbildningen också lyfts fram.

Kommentar angående övriga kvalitetsindikatorer

När det gäller utbildningarna inom miljön är söktrycket generellt högt liksom andelen kvarvarande termin 2 (även om bilden är mer varierad där). Ett undantag är specialistsjuksköterskeprogrammet med inriktning vård av äldre där endast 56 % som startade utbildningen 2015 var kvar 2016. När det gäller examensfrekvens är bilden splittrad. Den bedöms som låg både när det gäller idrottstränarprogrammen och specialistsjuksköterskeprogrammet, vård av äldre. Idrottstränarprogrammen avviker även i negativ bemärkelse när det gäller ekonomi. Studentnöjdheten ligger generellt på medel med undantag av socionomprogrammet som ligger på under medel.

Alla program utom magisterprogrammet i fysioterapi och tränarprogrammet har genomgått externa eller interna kvalitetsgranskningar. När det gäller arbetsmarknaden bedöms efterfrågan på arbetskraft vara stor i princip när det gäller alla program som ingår i profilen. Det är endast när det gäller idrottstränarprogrammen som bilden är osäker.

Utbildning och lärande

Forskningsprofilen Utbildning och lärande (UL) omfattar hela området Utbildningsvetenskap men överlappar också området Humaniora och språk. Inom Utbildningsvetenskap ingår därmed ämnena och huvudområdena pedagogiskt arbete, pedagogik, naturvetenskap, matematikdidaktik, svenska språket, svenska som andraspråk och bild (området Utbildningsvetenskap). Inom Humaniora och språk ingår de flesta ämnen som relaterar till profilen i ämneslärarprogrammet. Inför 2017 finns forskning inom UL planerad inom religionsvetenskap, franska, portugisiska, kinesiska, spanska, engelska, tyska och japanska. Dock är ämnena inom Humaniora och språk framförallt knutna till ISTUD sett till andel forskningsmedel och antal forskare per profil.

Profilens forskning byggs upp av nio ”kollegiala forskargrupper” som möts en gång i månaden. Dessa grupper är inriktade mot förskolepedagogik, pedagogiskt ledarskap och pedagogisk miljö, de samhällsorienterande ämnens didaktik, naturvetenskapens, matematikens och teknikens didaktik, språkdidaktik, idrottsdidaktik, utbildningshistoria, kritiska utbildningsstudier – kultur, språkande och mångfald samt teknikburna kunskapsprocesser. Knutet till miljön finns samverkanscentrumet

²³ Extern utvärdering av HDA:s forskningsprofiler (2015).

Pedagogiskt utvecklingscentrum Dalarna (PUD) som bland annat anordnar uppdragsutbildningar samt har en central roll i fördelning av skolforskningsfondens medel.

Kommentar om forskningsförankring

I profilens verksamhetsplan för 2017-2019 anges som ett mål att alla forskare inom profilen ska tillgängliggöra sin forskning för studenter i något av lärarprogrammen. Samtidigt lyfts vikten av att värna forskningstiden fram. I DURE-utvärderingen framfördes att kriterierna för interna anslag formellt sett borde gynna forskningsförankring. Emellertid ställdes också frågor om huruvida forskningen i praktiken gynnade lärarutbildningarna samtidigt som vikten av en grundlig bas för forskning med utbildningsrelevans betonades. HDA ansöker för närvarande (mars 2017) om forskarutbildningsrättigheter inom profilen. Det finns också magisterprogram i både pedagogiskt arbete och svenska som andraspråk som borde kunna fungera som rekryteringsbas till en forskarutbildning.

Budget 2017 och interna utvärderingar indikerar att pedagogiskt arbete, matematikdidaktik och pedagogik har rimlig respektive hög andel aktivt forskande lärare samt rimlig andel lärare med både forskning och undervisning i tjänsten. Beträffande övriga ämnen som relaterar till profilen indikeras i flera fall utvecklingspotential (d.v.s. naturvetenskap, svenska som andraspråk, svenska språket och bild). Generellt är andelen lärare med forskning planerad i tjänsten låg. Emellertid indikeras andelen lärare med FU-tjänster vara rimlig inom naturvetenskap och svenska som andraspråk medan samma andel är låg beträffande svenska språket och bild.

Kommentar angående övriga kvalitetsindikatorer

När det gäller utbildningarna inom miljön är söktrycket generellt högt eller medel. Undantag finns emellertid, framförallt beträffande magisterprogrammet i svenska som andraspråk samt ett par inriktningar i ämneslärarprogrammet som har lågt söktryck. Andelen kvarvarande termin 2 är hög inom grundlärarprogrammen, förskollärarprogrammen och yrkeslärarprogrammet medan andelen är låg inom magisterprogrammet i svenska som andraspråk och ämneslärarprogrammen samt kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) Gymnasiet. Examensfrekvensen är låg beträffande grundlärarprogrammen. Studentnöjdheten ligger generellt på medel men några positiva undantag finns exempelvis när det gäller NPS inom ämneslärarprogrammet. Något som sticker ut i positiv bemärkelse är andelen 1:a hand av riket beträffande vissa språkinriktningar i ämneslärarprogrammet. Inom franska, spanska och tyska har HDA hela 50 %, 27 % och 24 % andel av 1 handsökande i riket, emellertid samtidigt som de absoluta talen är låga.

Det är hög efterfrågan på alla sorters lärare på arbetsmarknaden, från ämneslärare till förskollärare. Utbildningarna inom området har inte kvalitetsutvärderats i någon högre utsträckning. Emellertid har de flesta huvudområden som ingår i ämneslärarprogrammet utvärderats. Områdesnämnden för utbildningsvetenskap har också gjort tematiska utvärderingar av lärarprogrammen. Förskollärarprogrammet är nu under intern utvärdering (mars 2017).

Interkulturella studier

Forskningsprofilen Interkulturella studier (ISTUD) relaterar till ämnen från fyra områden. Det huvudsakliga området är Humaniora och språk, men även ämnesmiljöer från Samhällsvetenskap och Naturvetenskap och teknik utgör viktiga byggstenar i profilen genom den nära anknytningen till två av de fem forskningsseminarierna. På ämnesnivå är ISTUD den huvudsakliga forskningsprofilen för religionsvetenskap, historia, litteraturvetenskap, portugisiska, ryska, franska, kinesiska, japanska, spanska, italienska, engelska och tyska (området Humaniora och språk), statsvetenskap, sociologi och audiovisuella studier (området Samhällsvetenskap), svenska och svenska som andraspråk (området Utbildningsvetenskap) samt bildproduktion och ljud- och musikproduktion (området Naturvetenskap och teknik).

Forskningsprofilen är organiserad i fem seminarier enligt följande:

Audiovisuella studier (AVS): Mediaämnen

Interkulturella språkstudier (IKSS): Språkämnen

Litteratur, identitet, transkulturalitet (LIT): Språkämnen

Minoritet, identitet, autenticitet (MIA): Humaniora (främst religionsvetenskap)
Transition, identitet och civilsambälle (TICS): Sociologi, statsvetenskap

Knutet till miljön finns samverkanscentrumet IKUD som är relativt nybildat.

Kommentar om forskningsförankring

Profilen Interkulturella studier formerades 2016 utifrån den tidigare profilen Kultur, identitet och gestaltning (KIG). I DURE-utvärderingen av KIG lyftes anknytning av forskningsprofilen till grundutbildningen fram som ett viktigt mål för framtiden. Ambitionen är nu att realisera detta i den nya profilen, bland annat genom att inrätta ett profilövergripande masterprogram, Interkulturella studier.

Utifrån genomgången av budget 2017 och interna granskningar indikeras att det med avseende på forskningsförankring finns skillnader mellan de seminarier som bygger upp ISTUD. Religionsvetenskap som är det dominerande ämnet i MIA-seminariet har hög andel lärare med FU-tjänster, hög andel forskande lärare och rimlig andel lärare med både forskning och undervisning. En liknande bild framträder beträffande de ämnen som ingår i TICS-seminariet. Beträffande sociologi indikeras hög andel lärare med FU-tjänster, hög andel forskande lärare samt hög andel lärare med både forskning och undervisning medan statsvetenskap visar hög andel lärare med FU-tjänster men rimlig andel lärare med forskning samt låg andel lärare med både forskning och undervisning. Beträffande de ämnen som ingår i AVS är å andra sidan andelen forskande lärare är låg vilket också medför att andelen lärare med både forskning och undervisning är låg.

Språkämnen som ingår i IKSS och LIT är en stor grupp och består av 10 ämnen. Med några få undantag, såväl positiva som negativa, indikeras inom språkmiljön att andelen lärare med FU-tjänster, andelen forskande lärare samt andelen lärare med både forskning och undervisning är rimlig. Sju av tio språk har granskats av områdesnämnden med varierade resultat. Flera synpunkter har handlat om att knyta an tydligare till KIG/ISTUD vilket enligt budget 2017 också tycks ha skett. Andra ämnen som kinesiska och japanska har fått synpunkter på forskningsförankring i utbildningarna. Åtgärder har inte följts upp beträffande dessa synpunkter.

Kommentar angående övriga kvalitetsindikatorer

När det gäller TICS-miljön har både samhällsvetarprogrammet (TICS-miljön) högt söktryck och hög andel kvarvarande termin 2. Studentnöjdheten 2016) och examensfrekvensen var emellertid låg för samhällsvetarprogrammet. Ekonomin ser bra ut inom sociologi men sämre i statsvetenskap. Beträffande samhällsvetare är det överskott på arbetsmarknaden enligt nationella prognoser, men bilden är inte entydig. När det gäller kvalitet har både sociologi (externt) och statsvetenskap (internt) genomgått kvalitetsutvärderingar.

Beträffande språkmiljön är det många sökande och exceptionellt höga andelar av sökande i riket. På grund av att det är många kurstillfällen blir ändå inte bilden entydigt positiv när det gäller söktryck. Magisterprogrammet i engelska har högt söktryck. Studentnöjdheten var i princip genomgående hög (2016) och ekonomin god, med undantag av tyska. Samtliga språk utom ryska har kvalitetsutvärderats, antingen externt eller internt. Arbetsmarknaden ser inte god ut för språkvetare och humanister enligt nationella prognoser. Dock tas inte hänsyn till språk som kompletterande kompetens eller att de som läser språk redan är eller kommer att bli lärare. När det gäller humanistiska ämnen är historia och religionsvetenskap knutna till läroprogrammen. Litteraturvetenskap och filosofi ger dock fristående kurser. Söktrycket är medel inom filosofi och lågt inom litteraturvetenskap. Studentnöjdheten ser dock bra ut. Samtliga humanistiska ämnen utom filosofi har kvalitetsutvärderats externt. Arbetsmarknaden för lärare är god, medan prognoserna i övrigt är likartade språkens.

När det gäller AVS-miljön ser söktrycket generellt bra ut. Undantaget är audiovisuell produktion och i viss mån filmdesign för reklam och information. Detta följer också med termin 2, speciellt när det gäller det förstnämnda programmet. Examensfrekvensen är emellertid mycket låg inom alla program utom film och TV-produktion. Studentnöjdheten ligger runt medel och ekonomin ligger på under medel och medel. Samtliga utbildningar har kvalitetsutvärderats. När det gäller arbetsmarknaden är det överskott enligt prognoserna, d.v.s. samma bild som beträffande språk och humaniora.

Stålförning och ytteknik

Forskningsprofilen Stålförning och ytteknik (Stål) relaterar till ett antal ämnen inom området Naturvetenskap och teknik. Dessa ämnen är materialteknik, maskinteknik, fysik och kemiteknik. I profilen ingår ansvar för Stålindustrins forskarskola inom materialområdet.

Kommentar om forskningsförankring

Enligt profilens verksamhetsplan för 2017-2019 är de flesta forskarna inom profilen engagerade inom grundutbildning. Emellertid har basen för undervisning minskat i och med att civilingenjörsprogrammet i materialdesign och högskoleingenjörsprogrammet i materialteknik lagts ned.

Utifrån budget 2017 framgår att materialteknik har en hög andel lärare med FU-tjänster, hög andel forskande lärare, men låg andel lärare som både forskar och undervisar (rimlig andel om doktoranderna inte räknas in). Beträffande maskinteknik är andelen lärare med FU-tjänster låg medan andelen forskande lärare samt forskande och undervisande lärare är rimlig. Fysik och kemiteknik är för små för att bedömas. Inget av dessa ämnen har granskats av ON.

Kommentar om övriga kvalitetsindikatorer

När det gäller maskinteknik ligger söktrycket och andel kvarvarande termin 2 på medel medan examensfrekvens, studentnöjdhet och ekonomi ligger under medel. Maskinteknik har genomgått kvalitetsutvärdering och arbetsmarknaden bedöms vara god för maskintekniker.

Energi, skog och byggd miljö

Även forskningsprofilen Energi, skog och byggd miljö (ESBM) relaterar till ett antal ämnen inom området Naturvetenskap och teknik. Dessa ämnen är byggt teknik, energiteknik samt skog och träteknik. Profilen ansvarar för forskarskolan RESBEE. Det finns ett högre seminarium samt forskargruppträffar, i ”glappet” mellan seminariet och handledning.

Kommentar om forskningsförankring

Enligt profilens verksamhetsplan för 2017-2019 har alla forskare läraranställningar och deltar ”med forskningsförankring och kunskapsutveckling” inom den ett- och tvååriga mastern i solenergiteknik samt högskoleingenjörsprogrammen i energiteknik och byggt teknik. Tillsammans med bygg- och samhällsplanerare 180 hp och den eventuella magistern i energieffektivt byggande ger dessa program en progression och en rekryteringsbas till forskarskolan REESBE.

Utifrån budget 2017 indikeras att energiteknik har en hög andel lärare med FU-tjänster, en hög andel forskande lärare samt en rimlig andel lärare med både planerad forskning och undervisning. Denna positiva bild bekräftas till stor del i områdesnämndens granskning. När det gäller byggt teknik är andelen rimlig beträffande lärare med FU-tjänster och forskande lärare medan andelen både forskande och undervisande lärare är låg. Skog och träteknik är för litet för att bedömas.

Kommentar om övriga kvalitetsindikatorer

Söktrycket ser till stor del bra ut med undantag av högskoleingenjören i energiteknik. Bilden är mer varierad när det gäller andelen kvarvarande termin 2 och med undantag av magistern i solenergiteknik är examensfrekvensen låg. Studentnöjdheten varierar och ekonomin är över medel för programmen inom byggt teknik men under medel för övriga program. När det gäller arbetskraft visar prognoserna entydigt på brist inom byggområdet, inte minst regionalt i Dalarna. Detta gäller också ingenjörer generellt. Det enda huvudområde som har kvalitetsutvärderats är byggt teknik.

Komplexa system - mikrodataanalys

Forskningsprofilen Komplexa system – mikrodataanalys (MDA) innefattar Högskolans enda forskarutbildningsrättighet (Mikrodataanalys). Profilen relaterar till områdena Naturvetenskap och teknik och Samhällsvetenskap. Följande ämnen är knutna till profilen; datateknik, statistik, informatik, matematik, grafisk teknologi, industriell ekonomi (området Naturvetenskap och teknik) samt ämnena företagsekonomi, nationalekonomi, turismvetenskap, kulturgeografi och arbetsvetenskap.

Utbildningens upplägg kopplar ihop forskarutbildning och grundutbildning. Centralt i sammanhanget är masterprogrammet Business Intelligens (BI) som ger behörighet till forskarutbildningen. MDA har ett högre seminarium och dessutom har vissa ämnen egna högre seminarier, t.ex. företagsekonomi.

Kommentar om forskningsförankring

I verksamhetsplanen för 2017–2019 står att profilens forskare både undervisar och fungerar som kursansvariga inom de utbildningar som profilen relaterar till (bland annat ekonomiutbildningar, turismutbildningar och personal och arbetsliv). Enligt verksamhetsplanen är ambitionen att öka studenters möjligheter att via mastern i BI ta sig till forskarutbildningen, t.ex. genom ”att skapa ett spår mot ekonomiskt beslutsfattande i befintligt BI-program” eller en ettårig variant på befintlig BI-utbildning.

Budget 2017 indikerar en varierad bild. När det gäller ämnena inom området samhällsvetenskap som relaterar till MDA indikeras att arbetsvetenskap, nationalekonomi, turismvetenskap och kulturgeografi har hög andel lärare med FU-tjänster, hög eller rimlig andel forskande lärare samt hög eller rimlig andel lärare som både forskar och undervisar. I turismvetenskapens fall bygger dock detta på att två vakanser (lektorer) tillsätts och får forskning och undervisning enligt planering. Med undantag av kulturgeografi har ämnena utvärderats av områdesnämnden och till stor del ges en bild av starka miljöer. När det gäller företagsekonomi och rättsvetenskap indikeras å andra sidan rimlig andel lärare med FU-tjänster samt låg andel forskande lärare respektive låg andel lärare med både undervisning och forskning. Företagsekonomi är under utvärdering medan rättsvetenskap i områdesnämndens utlåtande anmodades att finna vägar till forskningsprofiler.

När det gäller ämnena inom området naturvetenskap och teknik framstår datateknik och statistik som starka miljöer med hög andel lärare med FU-tjänster samt hög andel forskande lärare och rimlig andel lärare med både forskning och undervisning. Informatik har rimlig andel i samtliga tre kategorier. Industriell ekonomi och grafisk teknologi har däremot låg andel forskande lärare samt lärare med både forskning och undervisning. Informatik och Industriell ekonomi har utvärderats av områdesnämnden och fått anmärkningar beträffande både forskningskompetens och forskningsanknytning i utbildning.

Kommentar om övriga kvalitetsindikatorer

När det gäller utbildningarna inom området samhällsvetenskap är söktrycket generellt högt medan bilden blir mer varierad beträffande andel kvarvarande termin 2. Examensfrekvensen är låg eller medel. Studentnöjdheten är generellt låg med några få medelvärden som undantag. Ekonomin ser bra ut beträffande entreprenöriellt företagande, ITM och magisterprogram i destinationsutveckling medan den ser sämre ut i övriga program. Arbetsmarknaden är svårbedömd inom turism. Beträffande ekonomer verkar prognoserna ha vänt mot att nu förutspå brist inom flera inriktningar medan överskott prognosticeras för personalvetare. Samtliga huvudområden utom entreprenöriellt företagande har genomgått kvalitetsutvärdering.

Utbildningarna inom naturvetenskap och teknik har också generellt högt söktryck. Ett undantag är magisterprogrammet i BI som endast har 7 behöriga sökande. Andelen kvarvarande termin 2 varierar medan examensfrekvensen är låg överlag. Studentnöjdheten är låg överlag även om några värden, främst utveckling av eTjänster, kommer upp till medelvärden. Ekonomin får också låga värden, med undantag av utveckling av eTjänster och systemvetenskapliga programmet. Läget på arbetsmarknaden är generellt gynnsamt när det gäller datavetare, ingenjörer och nu också inom flera ekonomyrken. Det är dock svårt att hitta prognoser exakt mot utbildningarna inom detta område. Utveckling av eTjänster, systemvetenskapliga programmet och grafisk design har genomgått kvalitetsutvärdering.

Bilaga: Beskrivningar av kvalitetsindikatorer

Söktryck: Antal förstahandssökande till utbildningen under de senaste fyra åren. Dessutom innefattas i detta kriterium uppgifter om andel och antal kvarvarande studenter termin 2. Kriteriet innefattar både HDa och riket.

Ekonomi: Visar programspecifika kostnader enligt budget. För 2016 redovisas ekonomi för huvudområdet.

Studentnöjdhet: Innefattar NKI-mått (Nöjd kundindex) och NPS-mått (Net Promotion Score). Skalorna är beträffande NKI att under 66 är under medel, 66-75 är medel och över 75 är högt samt beträffande NPS att under 0 är under medel, 0-30 är medel och över 30 är högt.

Kvalitet: Detta kriterium innefattar hur väl den aktuella utbildningen klarat externa och interna utvärderingar. Utgångspunkt tas i UKÄ:s senaste utvärderingsomgång. Omdömet Mycket hög kvalitet värderas högst, därefter Hög kvalitet och därefter Hög kvalitet efter åtgärdsplan. I det fall en utbildning inte har utvärderats av UKÄ anges i förekommande fall interna utvärderingar.

Arbetsmarknad: Detta kriterium är komplext, i vissa fall finns tydliga och trovärdiga prognoser medan situationen kan vara mer svårbedömd i andra fall. Dessutom kan det finnas skillnader mellan nationell och regional nivå. Även internationell arbetsmarknad är svår att bedöma. En alumnenkät med fokus på kompetens skulle kunna vara ett viktigt komplement till prognoserna.

Forskningsförankring: Detta utgår från planerad andel lärare med FU-tjänster (se definition nedan), andel forskande lärare samt andel lärare med både undervisning och forskning efter graderna hög andel ($\geq 2/3$), rimlig andel ($1/3-2/3$) och låg andel ($< 1/3$). I och med att detta gäller planerad verksamhet kan inte sammanställningen ge mer än indikationer på hur det ser ut inom ämnena. Områdesnämndernas (ON:s) granskningar sammanställs i underlaget med avseende på forskningsaktivitet och forskningsförankring i utbildning och kan i förekommande fall komplettera den bild som budgeterna ger. Sammanställningen i sin helhet finns presenterad i en Excel-fil.

Definition: Lärare med FU-tjänster syftar på lärare (inklusive doktorander) som har tjänster där det i regel ingår att bidra till både undervisning och forskning inom ämnet, huvudområdet eller motsvarande. FU-tjänster inkluderar därmed lektorer, professorer, doktorander och meriteringsanställningar.

Examensfrekvens: Innefattar andel som tar examen. Underlaget hämtas från normal studietakt plus ett år.